

07. KLIMATSKE PROMENE

PREGLED

Postojeći okvir politike za sada ne daje adekvatne odgovore na ključna pitanja u oblasti klimatskih promena niti je usklađen sa politikama i propisima EU. U periodu na koji se odnosi ovaj izveštaj nisu usvojeni ni nova strategija niti ijedan zakon koji reguliše ovu oblast. Međutim, u drugoj polovini 2016. godine bilo je važnih događanja.

Počela je izrada Nacionalne strategije za borbu protiv klimatskih promena (NSBKP). To je važan korak u razvoju klimatske politike u zemlji, koji je usledio nakon prvih klimatskih ciljeva utvrđenih 2015. godine uoči Pariskog sporazuma. Izrada NSBKP je odlična prilika za opsežan javni dijalog o klimatskim promenama i sektorima na koje one utiču, pre svega o energetici.

Pa ipak, Vlada Srbije tek treba da iskaže snažnu političku posvećenost integrisanju klimatske politike u druge oblasti politike. Takođe je neophodno uskladiti postojeće preuzete obaveze sa klimatskom politikom EU za period do 2020, 2030 i 2050. godine, na šta su Evropska komisija i Evropski parlament u više navrata pozivali. Rad na tome treba da otpočne što bržim potvrđivanjem Pariskog sporazuma, kao i revizijom nacionalnog klimatskog cilja u okviru procesa izrade NSBKP.

ZAKONSKI OKVIR

Objašnjenje metodologije: Ranije je Srbija imala status zemlje u razvoju (zemlje koje nisu navedene u Aneksu I) prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o Klimatskim promenama (UNFCCC). To podrazumeva mnogo „labaviji” skup obaveza u vezi sa smanjenjem emisije gasova sa efektom staklene bašte u poređenju sa razvijenim zemljama, naročito sa EU. Međutim, proces pristupanja EU Srbiji nalaže da se u potpunosti uskladi sa klimatskom politikom EU i da preuzme na sebe odgovarajuću udeo u klimatskom delovanju. Pariski sporazum, usvojen u decembru 2015. godine, formalno je poništio podelu na razvijene zemlje i zemlje u razvoju, zahtevajući od svakoga da preduzme neodložno i ambiciozno delovanje. Obaveze na osnovu UNFCCC-a i obaveze u vezi sa EU ići će ruku pod ruku. Zato se u ovom izveštaju zajedno razmatraju obaveze Srbije u odnosu na UNFCCC i one u odnosu na EU. Uloga spoljašnjeg finansiranja u postizanju zahtevanih smanjenja emisije je prepoznata i dalje se razrađuje u nastavku.

Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (PDAI) dostavljen je Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama 28. marta 2016. godine.⁴⁴ Izveštaj predstavlja skromni korak napred u pravcu inkluzivnog donošenja odluka pošto je održana javna rasprava pre nego što je završena izrada dokumenta. Prihvaćene su neke izmene zbog materijalnih grešaka koje su uočile zainteresovane strane iz redova civilnog društva, ali konsultacije nisu rezultirale nijednom suštinskom izmenom sadržine dokumenta. Prema analizi RES fondacije⁴⁵, dokument je izrađen uz nekoliko kršenja smernica u vezi sa merama za ublažavanje: emisije gasova sa efektom staklene bašte su nedоследno prikazane u brojnim tabelama, a vremenske serije sadrže podatke o emisijama sa različitim geografskom pokrivenošću. To uključuje i činjenicu da je u PDAI razjašnjeno i potvrđeno da su emisije na Kosovu⁴⁶ uključene u podatke o emisijama za 1990. godinu, ali ne i za 2030. Štaviše, Nacionalno odgovarajuće akcije mitigacije⁴⁷ (NAMAs) i Strategija razvoja energetike do 2025. godine (SRE)⁴⁸ korišćene su kao osnova za delovanje na polju ublažavanja, uprkos očitom nevažnosti brojnih mera za ublažavanje i činjenici da SRE zapravo predviđa povećanje emisije gasova sa efektom staklene bašte.

Pozitivno je to što je Republika Srbija podržala **Pariski sporazum** u decembru 2015. godine i, u aprilu 2016. godine, formalno potpisala sporazum u Njujorku. Predsednik Srbije objavio je da će zemlja revidirati svoj planirani i na nacionalnom nivou utvrđeni doprinos (INDC) tokom izrade nacionalne strategije za borbu protiv klimatskih promena⁴⁹. Reviziju INDC-a, koja je obaveza preuzeta kao deo Pariskog sporazuma, najavio je i državni sekretar u Ministarstvu poljoprivrede i zaštite životne sredine. Nažalost, iako je Pariski sporazum stupio na snagu, Republika Srbija ga još nije potvrdila. Bivši srpski ministar poljoprivrede i zaštite životne sredine izjavio je da Srbija planira da potvrdi ovaj sporazum 2016. godine.⁵⁰ Nije bilo dešavanja u tom pogledu, čini se zbog naprasno održanih izbora u aprilu 2016. godine i nedavne promene ministra⁵¹. Nadamo se da će biti učinjeno ono što je najavljeno s obzirom na to da je Narodna skupština Republike Srbije u avgustu 2016. godine izabrala novu vladu.

Objašnjenje: Pre Pariskog sporazuma, na nacionalne obaveze u pogledu klimatskog delovanja upućivalo se kao na „planirani i na nacionalnom nivou utvrđeni doprinos”, ali kada se zemlja i formalno priključila sporazumu i kada se očekuje da preduzme delovanje u oblasti klime, izostavlja se reč „planirani”. I akronim je modifikovan i umesto INDC koristi se NDC. U ovom dokumentu, kada se upućuje na obaveze koje je zemlja preuzela u vezi sa klimatskim delovanjem, koristi se akronim (I)INDC.

Nacionalna strategija za borbu protiv klimatskih promena (NSBKP) izrađuje se uz pomoć sredstava obezbeđenih u okviru instrumenta EU za pretprijetnu pomoć (IPA).

44 http://unfccc.int/essential_background/library/items/3599.php?rec=j&preref=7838#beg.

45 RES Foundation (2016): *Monitoring Republic of Serbia's climate policy: Quality of Climate- Can we do more?*

46 Ovde se koristi ovaj naziv bez prejudiciranja njegovog statusa.

47 <http://www.klimatskepromele.rs/english/mitigation-actions>.

48 Dostupno na sledećoj adresi, svrstano pod strateške dokumente: <http://www.mre.gov.rs/dokumenta-efikasnost-izvori.php>.

49 <http://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2016/04/SerbiaE.pdf>.

50 <http://beta.rs/zelena-srbija/zs-srbija/21024-bogosavljevic-boskovic-srbija-ce-u-narednih-godinu-ratifikovati-sporazum-o-klimi>.

51 <http://www.euractiv.rs/odrzivi-razvoj/10076-srbija-e-ratifikovati-pariski-sporazum-o-klimi-do-polovine-2017>.

Tim za njeno sprovođenje odabran je nedavno, a uvodni sastanak održan je u Beogradu u septembru 2016. godine. Sastanak je bio otvoren za predstavnike civilnog društva, što predstavlja dobar početak procesa. Štaviše, predstavnici civilnog društva pozvani su da se pridruže radnoj grupi koja će pomagati u izradi strategije.

Jedno od ključnih pitanja koje treba razmotriti u okviru NSBKP biće da se poveća „ambicioznost” postojećih preuzetih obaveza u vezi sa klimatskim promenama. Stvarni, pravno obavezujući cilj u pogledu smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte mora, u najmanju ruku, biti u skladu sa ciljevima EU u pogledu smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte od najmanje 40% do 2030. godine. Ciljevi za period posle 2050. godine koji su u skladu sa globalno prihvaćenim ciljem nulte neto emisije gasova sa efektom staklene bašte takođe bi trebalo da se nađu u NSBKP da bi se dale smernice društvu i preduzećima u tranziciji ka privredi sa niskim emisijama ugljenika do polovine veka.

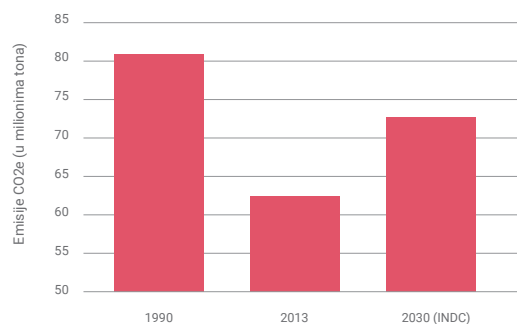
Od ključnog značaja je i to da NSBKP sagleda scenarije koji nisu zasnovani na postojećim opcijama politike već da, kako je navedeno u opisu zadataka NSBKP⁵², predvidi i scenario koji će ispitati **maksimalne tehničke potencijale za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte u slučaju kada su sve najbolje dostupne tehnologije stavljene u pogon.**

Antrfile 4: Preispitati INDC

Kao što je već rečeno, **Planirani i na nacionalnom nivou utvrđeni doprinos (INDC)** treba revidirati tokom izrade Nacionalne strategije za borbu protiv klimatskih promena. Srbija je preuzela svoju prvu obavezu u pogledu smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte dostavljanjem svog INDC-a UNFCCC-u u junu 2015. godine. INDC je veoma problematičan budući da ne ispunjava neke od ključnih uslova neophodnih za takav dokument:

Srpski INDC je neambiciozan i ne doprinosi globalnom klimatskom delovanju: Obaveza koju je Republika Srbija preuzela u vezi sa klimatskim promenama pokazuje da je njen cilj da smanji svoje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 9,8% u poređenju sa 1990. godinom, što zapravo ukazuje na stvarni porast od 15% budući da su emisije trenutno 25% niže od nivoa iz 1990. godine.

52 Dostupno na zahtev.

Grafikon: Emisije gasova sa efektom staklene bašte u milionima tona CO2e.^{53 54}

- 1. Srpski INDC nije pravičan.** Republika Srbija planira da poveća emisije CO2 u trenutku kada ceo svet, uključujući i zemlje u razvoju, pokušava da ih smanji.
- 2. Proces izrade INDC-a nije bio transparentan.** Nije bilo postupka javne rasprave o ovom veoma važnom dokumentu. On je jednostavno predstavljen javnosti u aprilu 2015. godine na jednom skupu u Narodnoj skupštini Republike Srbije, što se nikako ne sme smatrati prikladnim postupkom javne rasprave, koji zahteva dovoljno vremena za analizu i izradu pisanih komentara. Nedostatak javne rasprave pokazuje da društvo u celini nije uključeno u ostvarivanje ovog klimatskog cilja.

Štaviše, INDC ne daje nijednu konkretnu meru za ostvarivanje navedenih ciljeva. Umesto toga, on ostavlja ključne odluke za Nacionalnu strategiju borbe protiv klimatskih promena.

Prenošenje Uredbe 525/2013 o mehanizmu monitoringa otpočelo je u maju 2015. godine uz podršku IPA 2013 Tvining projekta. Međutim, nemamo saznanja o bilo kakvom napretku u pogledu uspostavljanja mehanizma monitoringa u Srbiji.

Srbija je u ranoj fazi pripreme za primenu **systema trgovine emisijama EU (EU ETS)**. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine počelo je da prenosi elemente Direktive o EU ETS u vezi sa sistemom za monitoring, izveštavanje i verifikaciju (MIV). Uspostavljanje sistema za MIV bilo je planirano u okviru finansijskog instrumenta IPA 2013, ali je proces odložen zbog nedostatka odgovarajuće institucionalne organizacije. Izrađen je Nacrt zakona o smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte, a javna

⁵³ Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (2010): Inicijalno nacionalno saopštenje Republike Srbije u okviru Okvirne Konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama. Dostupno na: <http://unfccc.int/resource/docs/natc/srb-nc1.pdf>.

⁵⁴ Jovović, A. (2015): *Inventar gasova sa efektom staklene bašte i projekcije emisija sa merama mitigacije*, prezentacija sa radionice „Politika u oblasti klimatskih promena – važnost uključivanja klimatskih promena u sektorske i lokalne/regionalne razvojne ciljeve“.

rasprava i usvajanje zakona očekuju se do kraja 2016. godine. Zvanična radna grupa koja izrađuje zakon uključuje i predstavnike civilnog društva, što je još jedan pozitivan događaj u pogledu transparentnosti procesa donošenja odluka.

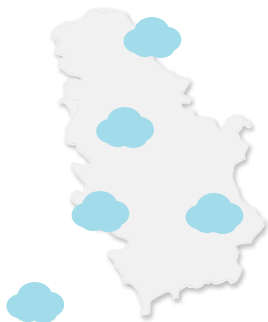
Beleži se napredak u oblasti **prilagođavanja klimatskim promenama**. Plan adaptacije na klimatske promene sa procenom ranjivosti za Grad Beograd usvojen je u oktobru 2015. godine⁵⁵. Plan je izrađen uz učešće civilnog društva. Prvi nacionalni plan za prilagođavanje klimatskim promenama je takođe izrađen, ali ga Vlada još uvek nije usvojila. Nivo učešća je nizak u inicijativama Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju i Sporazum gradonačelnika za prilagođavanje na klimatske promene.

Uopšteno govoreći, postoji značajna potreba za poboljšanjem saradnje i koordinacije da bi se ojačale zainteresovane strane na lokalnom nivou za sprovođenje mera za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje klimatskim promenama.

ŠTA JE REPUBLIKA SRBIJA URADILA DO SADA?

Jun
2015

Podnela je prvi
klimatski cilj
Konvenciji UN
o promeni klime

Srbija je podržala
Pariski sporazum
o klimatskim promenama

Decembar
2015

April 2016

Srbija je potpisala Pariski sporazum o klimatskim promenama

U toku su pripreme nekoliko zakona i izrađuje se Nacionalna strategija za borbu protiv klimatskih promena

ŠTA JE POTREBNO URADITI?

HITNO:

Ratifikovati Pariski sporazum o klimatskim promenama

Povećati
KLIMATSKI CILJ,
koji će voditi stvarnom smanjenju
emisija gasova sa efektom
staklene bašte

Razviti Nacionalnu strategiju za borbu protiv klimatskih promena tako da bude u skladu sa dugoročnim ciljevima Pariskog sporazuma o klimatskim promenama

Preusmeriti fokus sa fosilnih goriva na ugljenično neutralnu energiju, „klimatski-pametnu“ poljoprivredu i povećanje otpornosti drugih sektora na klimatske promene

KLIMATSKI CILJ SRBIJE TREBA PREISPITATI TOKOM IZRADE NACIONALNE STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV KLIMATSKIH PROMENA, JER JE POSTOJEĆI CILJ PROBLEMATIČAN. NE ISPUNJAVA NEKE OD KLJUČNIH USLOVA NEOPHODNIH ZA TAKAV DOKUMENT; OPISANO U ANTRFILEU 04.

SPROVOĐENJE PROPISA

Procena sprovođenja klimatske politike u Srbiji nije jednostavan, „pravolinijski“ zadatak. Ograničen postojeći strateški i zakonodavni okvir teško da propisuje bilo kakve mere koje se mogu pratiti.

Međutim, mogu se identifikovati neki indikatori koji su značajni za efektivno i uspešno sprovođenje klimatske politike. To obuhvata i međusektorsku saradnju i uključivanje klimatskog delovanja u druge oblasti politike. Dalje, moguće je proceniti političku volju za suočavanje sa klimatskim promenama na osnovu administrativnih kapaciteta za bavljenje ovim pitanjem.

U 2016. godini administrativni kapaciteti za bavljenje klimatskim promenama ostaju ograničeni. Nova Vlada, formirana u avgustu 2016. godine, zadržala je odseke za klimatske promene i u okviru Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine (MPZŽS, Odsek za klimatske promene) i u okviru Ministarstva energetike i rudarstva (Odsek za održivi razvoj i klimatske promene). Iako je u Odseku za klimatske promene u MPZŽS i dalje zaposleno samo njih petoro⁵⁶, važno je primetiti da su određena poboljšanja u političkoj agendi u oblasti klimatskih promena rezultat njihovog posvećenog rada. S obzirom na intenzivne zakonodavne i strateške aktivnosti planirane za naredne tri godine, očigledno je da će Odseku za klimatske promene biti potrebna značajna podrška.

Značajan nedostatak uključivanja klimatskog delovanja u druge sektore još uvek je evidentan, pri čemu Strategija razvoja energetike do 2025. godine (SRE) predstavlja najjasniji primer. Strategija pokazuje da Vlada planira da nastavi da se u velikoj meri oslanja na fosilna goriva, naročito ugljen, do 2050. godine pa i posle toga. Strategija ne uzima u obzir buduću cenu ugljenika koju će Srbija morati da plati nakon pristupanja EU. Ovo pokazuje potpuno odsustvo razumevanja značaja klimatskih promena, kao i njihovog budućeg uticaja na sektor energetike u Srbiji i privredu u celini. Situacija nije ništa bolja ni u drugim sektorima.

Nacionalni savet za klimatske promene, koji je osnovan u novembru 2014. godine, budi nadu u poboljšanu **međusektorsku saradnju** i veće uključivanje klimatskog delovanja u druge oblasti. Međutim, kako prethodni izveštaj⁵⁷ Koalicije 27 pokazuje, ta nada se još nije ostvarila. Nije bilo promena u ovoj oblasti tokom većeg dela 2016. godine, s izuzetkom jedne sednice koju je Savet održao⁵⁸ u februaru 2016. da bi diskutovao o implikacijama sprovođenja Pariskog sporazuma za Srbiju.

⁵⁶ Kancelarija za evropske integracije (2014): Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU (NPAA). Dostupno na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/npaa_eng_2014_2018.pdf.

⁵⁷ Coalition 27 (2016): Serbia on the Road to EU Accession: Securing ambition for Chapter 27 (Srbija na putu pristupanja EU: Obezbeđivanje ambicija za Poglavlje 27). Dostupno na: https://rs.boell.org/sites/default/files/uploads/2016/02/coalition27_shadow_report_2015.pdf.

⁵⁸ <http://www.mpzszs.gov.rs/treca-sednica-nacionalnog-saveta-za-klimatske-promene/>.

Antrfile 5: Promene nastale nakon perioda izveštavanja

U novembru 2016. godine predstavnici organizacija civilnog društva pozvani su da se pridruže Nacionalnom savetu za klimatske promene tokom procesa izmene odluke Vlade Srbije o osnivanju Nacionalnog saveta za klimatske promene. Do toga je došlo zbog velikog broja promena u redovima članova Saveta. Predstavnici OCD pozvani su da stalno učestvuju u aktivnostima Saveta, što je izuzetno dobrodošao korak napred.

U decembru 2016. godine Zakon o potvrđivanju Pariskog sporazuma ušao je u zakonodavni postupak u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

FINANSIRANJE

Republika Srbija nema mehanizam finansiranja namenjen za delovanje u oblasti klimatskih promena i u značajnoj meri zavisi od spoljne finansijske podrške. Do sada su sve aktivnosti koje se odnose na obaveze u vezi sa UNFCCC-om i EU sprovedene uz podršku UNDP-a, EU, bilateralnih ili drugih međunarodnih donatora. Republika Srbija treba da nastavi da razvija projekte usmerene na smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i izgradnju otpornosti zemlje na uticaj klimatskih promena radi pristupa sredstvima iz IPA II i drugih izvora finansiranja dostupnih kroz Investicioni okvir za Zapadni Balkan (uključujući sprovođenje programa regionalne saradnje, kao što su Energetska zajednica, Povelja Zapadnog Balkana o održivosti, koja povezuje 6 zemalja, itd.), uz to obezbeđujući stvarnu održivost ovih projekata – i socijalnu i u pogledu životne sredine.

Zeleni fond, za koji je Vlada najavila da će početi da funkcioniše 1. januara 2017. godine, biće neophodan za početak procesa sprovođenja mera prilagođenih klimatskim promenama u svim sektorima. Dalje, odsustvo delovanja u oblasti klimatskih promena se obično politički opravdava velikim troškovima koje ova oblast iziskuje, a istovremeno se industrija fosilnih goriva i rudarstvo subvencionišu u velikoj meri. U debati se ne razmatraju na pravi način troškovi nedelovanja u oblasti klimatskih promena. Nedovoljna ulaganja danas rezultiraće mnogo većim uticajem klimatskih promena koje će građane i privredu Srbije mnogo više koštati sutra.

Usmereno političko delovanje, zajedno sa odgovarajućim korišćenjem domaćih i međunarodnih sredstava, pomoći će da se maksimalno iskoriste buduća ulaganja u čiste tehnologije od strane privatnih investitora, koji su neizostavni deo rešenja problema klimatskih promena.

PREPORUKE

Srpsku politiku u oblasti klime treba formulirati tako da bude potpuno u saglasnosti sa politikom EU u oblasti klime i obavezama na osnovu UNFCCC-a. To znači da Okvir EU za politiku u oblasti energetike i klime do 2030. godine, kao i mapa puta EU do 2050.

godine moraju predstavljati minimalne zahteve prilikom formulisanja nacionalne strategije za borbu protiv klimatskih promena. Ovi ciljevi EU moraju se u potpunosti odraziti i u drugim sektorima, i otud je neophodna temeljna reviziji SRE. Štaviše, mere za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje klimatskim promenama moraju se izraditi uz međusektorsku saradnju između nadležnih ministarstava i uz partnerstvo sa lokalnim vlastima, poslovnim sektorom i civilnim društvom.

Zakonski okvir

- Otkloniti nedostatke Prvog dvogodišnjeg ažuriranog izveštaja u sledećem saopštenju UNFCCC-u, u skladu sa pitanjima na koja su ukazale zainteresovane strane iz civilnog društva.
- Započeti postupak potvrđivanja Pariskog sporazuma da bi se omogućilo i formalno potvrđivanje od strane Narodne skupštine Republike Srbije najkasnije do sredine 2017. godine.
- Revidirati i povećati INDC najkasnije do kraja 2018. godine tako da bude usklađen sa ciljevima EU do 2030. i 2050. godine i time obezbediti da država ostvari stvarno smanjenje emisija uporedivo sa ciljevima EU od najmanje 40% smanjenja do 2030. godine u poređenju sa nivoima iz 1990. godine.
- Razmotriti ambicioznije scenarije dekarbonizacije prilikom izrade NSBKP, uzimajući u obzir eksternalije kao što su zdravstveni troškovi predloženih opcija politike.
- Nadovezati se na napredak ostvaren 2016. godine u pogledu angažovanja zainteresovanih strana i nastaviti saradnju sa civilnim društvom; obezbediti najšire moguće uključivanje javnosti i pravičan postupak javne rasprave; omogućiti lokalnim samoupravama, civilnom društvu i građanima da aktivno učestvuju u izradi NSBKM i reviziji INDC-a.

Sprovođenje propisa

- Poboľjšati javni pristup informacijama u vezi sa klimatskim promenama i energetikom, naročito informacijama koje se odnose na finansiranje delovanja u oblasti klime.
- Bolje iskoristiti ulogu Nacionalnog saveta za klimatske promene i dodeliti stalno članstvo u Savetu predstavnicima OCD.⁵⁹
- Povećati broj državnih službenika koji se bave klimatskim promenama u ministarstvima i fokusirati se na podizanje njihovih kapaciteta.

⁵⁹ Ovo je delimično ostvareno u novembru 2016. godine kada je predstavnicima civilnog društva odobren pristup Nacionalnom savetu za klimatske promene.

- Razviti programe edukacije o klimatskim promenama i njenom uticaju, kao i obuke za naučno, tehničko i rukovodeće osoblje u vezi sa članom 6. UNFCCC-a. Uvrstiti energetska efikasnost i korišćenje obnovljivih izvora u plan i program edukacije i ponuditi profesionalnu obuku u skladu sa Poveljom Zapadnog Balkana o održivosti.
- Obezbediti za lokalne samouprave obavezne obuke za procene izloženosti klimatskim promenama i osetljivosti na klimatske promene i obuke za izradu akcionih planova za ublažavanje uticaja i prilagođavanje na klimatske promene.

Finansiranje

- Izraditi projekte za podršku stvarnom smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte i izgradnju otpornosti zemlje na klimatske uticaje da bi se pristupilo fondovima EU, regionalnih i drugih međunarodnih donatora, uz to obezbeđujući stvarnu održivost ovih projekata – i socijalnu i u pogledu životne sredine.
- Razviti domaći mehanizam finansiranja za podršku prioritetnim strateškim potrebama, između ostalog, preusmeravanjem sredstava sa subvencionisanja zagađujućih fosilnih goriva na mere za ublažavanje i prilagođavanje na klimatske promene.
- Koristiti i međunarodne i domaće izvore da bi se maksimalno iskoristilo privatno finansiranje rešenja za otpornost na klimatske promene u svim sektorima.